

УДК 336.012.23(045)

Н. П. Воробйова,

*к.е.н., доцент,
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв,
вул. Лаврська, 9, м. Київ, 01015, Україна
fuete103@gmail.com*

Р.О. Музиченко,

*студент 5-го курсу, Національна академія
керівних кадрів культури і мистецтв,
вул. Лаврська, 9, м. Київ, 01015, Україна
muzychenko.r@yandex.ua*

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ І НЕОБХІДНІСТЬ

Анотація. У статті досліджено сутність і необхідність аналізу фінансового стану підприємств в сучасних умовах. Обґрунтовано основні методичні підходи до його здійснення, їх переваги та недоліки, а також визначено особливості застосування кожного з них відповідно до специфіки підприємства та показників його діяльності.

Ключові слова: *фінансовий стан, оцінка фінансового стану, фінансова стійкість, платоспроможність.*

Постановка проблеми. В умовах посилення внутрішньої та зовнішньої конкуренції на ринку вітчизняні підприємства досить часто за рахунок непродуманої фінансово-господарської політики та переважно короткострокового управління втрачають свої позиції, опиняються на межі банкрутства. Тобто, пристосовуючись до нових умов господарювання, підприємства стикаються зі значними фінансовими труднощами в зв'язку з неправильним перерозподілом коштів

і джерел їхнього утворення. Переважна кількість підприємств в Україні має незадовільну структуру капіталу та гостро відчуває нестачу оборотних коштів. За своєчасної розробки та впровадження заходів, спрямованих на поліпшення фінансового стану в довгостроковому періоді, такі підприємства можуть збільшити свій майновий потенціал, відновити платоспроможність та прибутковість, а значить підвищити свій конкурентний статус на ринку. В умовах євроінтеграційних процесів для вітчизняного бізнесу вкрай важливе питання суттєвого розширення прав підприємств у галузі фінансово-економічної діяльності, зростає роль своєчасного та якісного аналізу фінансового стану підприємств, оцінки їхньої ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та пошуку шляхів підвищення і зміцнення фінансової стабільності, оздоровлення підприємств та виходу їх з кризового стану. У зв'язку з цим постає питання про створення єдиної методики оцінки та аналізу їх фінансового стану як основи подальшого ефективного функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі управління фінансовим станом підприємств та ефективності його оцінки присвячено багато публікацій, серед яких варто виділити праці Г.І. Андрєєва, М.С. Білик, П. Я. Загородного, Г.І. Кіндрацької, О. С. Ключник, Б. М. Литвина, М. В. Стельмаха, А.Г. Поповича та багатьох інших. Вищеназваним авторам вдалось успішно розділити аналіз фінансового стану підприємства на напрямки, за якими результати є більш правильними та зрозумілими. До кожного окремо взятого показника було розроблено пояснення та шляхи, за допомогою яких його можна покращити.

В той же час, треба зауважити, що значна кількість питань теоретичного та прикладного характеру все ще залишається досить дискусійною: немає єдності у визначенні єдиного підходу до здійснення оцінки фінансового стану; несистематизованою та не уніфікованою є система показників оцінки; з різних позицій трактуються їх порогові значення тощо.

Мета дослідження. Метою статті є дослідження сутності, завдань і необхідності системного аналізу фінансового стану підприємства, а також дослідження існуючих методів, принципів та його методик.

Виклад основного матеріалу. Аналіз публікацій, присвячених питанням оцінки фінансового стану підприємств, дає підстави визначити, що фінансовий стан підприємства характеризується сукупністю параметрів, які виражають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів підприємства [1]. А його оцінка є необхідною умовою для ефективного управління підприємством, для розміщення та використання його ресурсів.

Для досягнення основної мети аналізу фінансового стану підприємства можуть застосовуватися різні методи аналізу. Методи фінансового аналізу – це комплекс науково-методичного інструментарію для оцінки фінансового стану підприємства [2]. Проаналізувавши літературні джерела авторів, які досліджували це питання, можна визначити такі методи оцінки фінансового стану підприємства:

коефіцієнтний; комплексний; інтегральний; беззбитковий; рівноважний.

Коефіцієнтний метод передбачає розрахунок системи коефіцієнтів, що висвітлюють різні аспекти господарювання підприємства і враховують вплив як внутрішнього, так і зовнішнього середовищ на фінансовий стан підприємства. В табл. 1 наведена система напрямків та коефіцієнтів для оцінки фінансового стану підприємства коефіцієнтним методом.

Основними недоліками цього методу, що ускладнюють його застосування, є:

1. Трудомісткість, тобто досить складний процес формування результатів оцінки;
2. Відсутність нормативних значень більшості коефіцієнтів, що використовуються в процесі аналізу;
3. Ситуація, коли зміни величин коефіцієнтів у динаміці не можуть бути інтерпретовані належним чином, оскільки значення для розрахунку постійно змінюються у часі.

Таблиця 1

Система напрямків та коефіцієнтів для оцінки фінансового стану підприємства коефіцієнтним методом

Напрямок	Коефіцієнти
Ліквідність	Коефіцієнт абсолютної ліквідності Коефіцієнт загальної ліквідності Коефіцієнт критичної ліквідності
Рентабельність	Коефіцієнт рентабельності активів Коефіцієнт рентабельності реалізації Коефіцієнт власного капіталу
Фінансова стійкість	Коефіцієнт автономії Коефіцієнт фінансового ризику Коефіцієнт концентрації позикового капіталу
Ділова активність	Коефіцієнт оборотності активів Коефіцієнт оборотності власного капіталу Коефіцієнт оборотності основних засобів

Цей метод варто використовувати на підприємствах, які мають час для правильної інтерпретації результатів.

Комплексний метод дає змогу виявити ті напрямки в діяльності підприємства, в яких виникають проблеми, а також дає змогу досліджувати причини, що їх зумовили. Це є величезною перевагою цього методу. Однак існують і недоліки [3]. Як і попередній метод він є трудомістким та немає нормативних значень більшості коефіцієнтів, саме тому вони обмежують використання цього методу на практиці, особливо під час оперативної оцінки підприємства. На рис. 1 показано схему оцінки фінансового стану підприємства за комплексним підходом.

Рис. 1. Показники комплексної оцінки фінансового стану підприємства

Щодо інтегрального методу аналізу фінансового стану підприємства, то його слід використовувати тим підприємствам, які хочуть визначити свій фінансовий стан певним (одним, сукупним) інтегральним показником. Під час цього методу розраховується інтегральний показник на базі узагальнюючих показників за рівнем платоспроможності, фінансової незалежності та якості активів підприємства [4]. Перевагами цього методу є те, що сукупний (інтегральний) показник можна в будь-який момент доповнити будь-якою кількістю аналітичних напрямків та коефіцієнтів, що дає змогу тримати «руку на пульсі». Недоліком є те, що виникає певна неузгодженість понять «платоспроможність» та «ліквідність». Загальні показники інтегрального методу оцінки фінансового стану підприємства наведені на рис. 2.

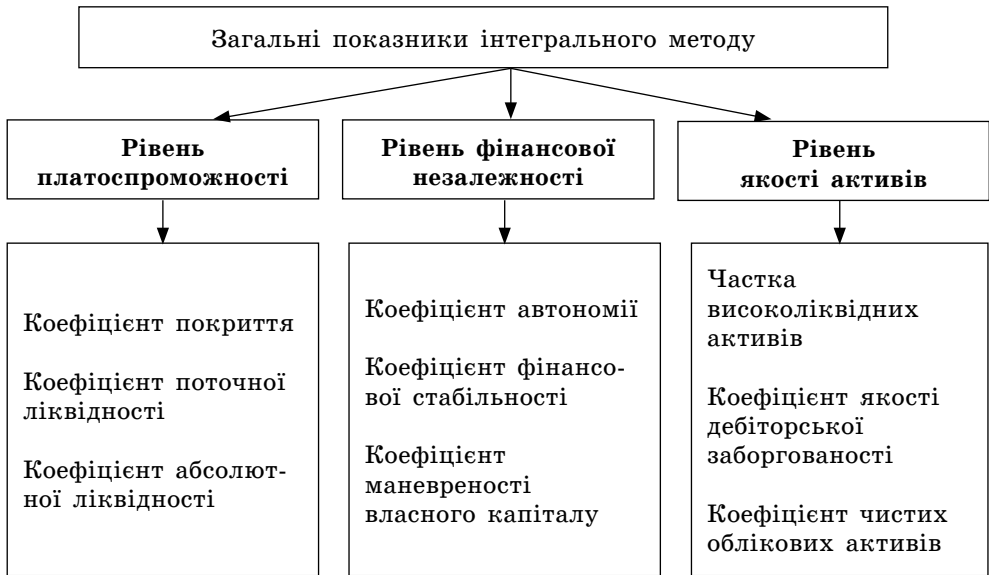

Рис. 2. Загальні показники інтегрального методу

Водночас у контексті реалізації інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки України стає актуальним завдання комплексного підходу при оцінці фінансового стану господарюючих суб'єктів, що репрезентується інтегральним показником [8].

Беззбитковий метод базується на ролі операційного важеля у формуванні результатів діяльності підприємства, на можливості управління його витратами й результатами з метою досягнення необхідних показників беззбитковості виробництва. Критерієм оцінки фінансового стану підприємства в цьому випадку виступає запас фінансової міцності підприємства, тобто виборг від реалізації, що підприємство має після проходження порогу рентабельності. Отже, чим вищий запас фінансової міцності у відсотках, тим стійкіший фінансовий стан підприємства [5].

Перевагою цього методу є те, що він включає беззбитковість (базовий аспект діяльності підприємства) та витрати, тому і є сучасним та практичним.

Недоліком є те, що він не узгоджується з такими сторонами оцінки, як конкурентоспроможність, кредитоспроможність, ринкова і ділова активність, тобто він потребує подальшого розвитку.

Рівноважний метод базується на понятті ліквідності й оцінці фінансового стану підприємства з позицій досягнення рівноваги між ліквідними потоками у сфері господарсько-інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. Перша виступає як зона створення коштів, а друга – як зона споживання коштів. Формовані і спожиті в них ліквідні грошові потоки називаються результатом господарської діяльності і результатом фінансової діяльності відповідно. Рівність між цими результатами створює ситуацію ідеальної фінансової рівноваги підприємства, коли сукупний результат господарської і фінансової діяльності дорівнює нулю. На рис. 3 зображено оцінку фінансового стану підприємства рівноважним методом.

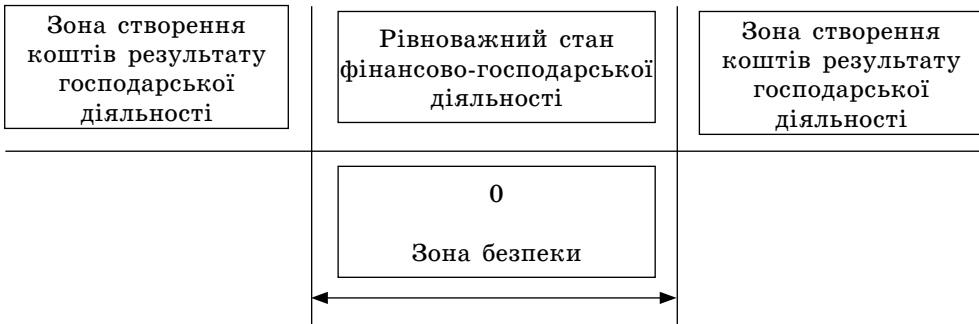

Рис. 3. Оцінка фінансового стану підприємства рівноважним методом

Цей метод апробований світовим досвідом. Його реалізація дала змогу встановити дев'ять типових ситуацій фінансового стану підприємства і розробити відповідні рекомендації загального характеру для досягнення фінансово-господарської рівноваги у разі відхилення підприємства від лінії рівноваги чи зони безпеки, що є дуже цінним під час використання саме цього методу [6]. Однак метод має свої недоліки, а саме: неможливість врахування стану підприємства в конкретному, діловому, кредитному і ринковому середовищі.

Мету рейтингової оцінки фінансового стану підприємства можна інтерпретувати наступним чином: у достатньо короткі терміни провести розрахунки на основі обраної математичної моделі комплексного фінансового дослідження операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства — об'єкта дослідження, ідентифікувати фактичні результати та обґрунтувати прогностичний тренд розвитку фінансового стану суб'єкта господарювання у коротко- або довгостроковому періодах [8].

Фінансова діяльність підприємства повинна бути спрямована на забезпечення систематичного надходження і ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів, фінансової стійкості з метою ефективного функціонування підприємства. Саме цим зумовлюється необхідність і практична значущість систематичної оцінки фінансового стану підприємства, якій належить суттєва роль у забезпеченні його стабільного фінансового стану.

Основними критеріями вибору того чи іншого методу оцінки можуть бути:

1. Часові обмеження, якщо оцінку потрібно здійснити найближчим часом, то не рекомендується використовувати коефіцієнтний, комплексний чи інтегральний методи.

2. Обширність аналізу. Такі методи аналізу, як беззбитковий та рівноважний, не враховують таких видів діяльності підприємства, як конкурентоспроможність, кредитоспроможність, ділова активність тощо.

3. Наявність доступу до детальної інформації про діяльність підприємства. Якщо така існує, варто обрати комплексний або коефіцієнтний підхід [7].

Висновки. Таким чином, фінансовий стан підприємства — це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів

системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.

Ця ж діяльність характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, які необхідні для нормального функціонування підприємства, доцільним їх розміщенням та ефективним використанням, фінансовими взаємовідносинами з іншими юридичними та фізичними особами, платоспроможністю та фінансовою стійкістю.

Отже, було виділено п'ять головних методів аналізу фінансового стану підприємства, до кожного з них подано перелік переваг і недоліків. Найбільш трудомісткими, як було виявлено в процесі аналізу, є коефіцієнтний, комплексний та інтегральний методи. Також основним недоліком перерахованих методів є відсутність стабільної сукупності нормативних значень. Більш швидкими методами оцінки виступили безбитковий та рівноважний методи. Хоча і вони мають свої недоліки, такі як неврахування деяких аспектів діяльності підприємства, а саме: конкурентоспроможність, ділова активність, кредитоспроможність тощо.

Таким чином, аналіз фінансового стану підприємства дає якісну та кількісну інформацію про його діяльність, яка необхідна для багатьох суб'єктів ринку.

В той же час з метою її достовірності, використання у процесі управлінських рішень доцільно використовувати коефіцієнтний або комплексний методи, адже вони є найбільш об'ємними і охоплюють всі сфери діяльності підприємства. Ці методи представляють підприємство і всі його зв'язки як взаємопов'язану систему рухів фінансових ресурсів, що дає змогу найширше оцінити його фінансовий стан.

Список використаних джерел

1. Азарова А. О. Математичні моделі та методи оцінювання фінансового стану підприємства. Монографія / А.О. Азарова, О.В. Рузакова. – Вінниця: ВНТУ, 2010. – 172 с.
2. Безбородова Т. В. Сутність та необхідність аналізу фінансового стану / Т. В. Безбородова // Економіка. Управління. Інновації. Випуск № 1 (11), Науковий вісник Класичного приватного університету, м. Запоріжжя – 2014. – №11. – С. 55-60.
3. Варланов Ю. Ю. Моделювання фінансового стану підприємств: сутнісний підхід до інтегрованої оцінки / Ю. Ю. Варланов, О. Ю. Варланов // Журнал «Економічні науки». Випуск 59, м. Київ – 2012. – № 4. – С. 139-146.
4. Фінанси підприємств / [А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк, С.О. Булгакова та інші]: під ред. А.М. Поддєрьогіна. – [6-е вид.] – К.: КНЕУ, 2006. – 552 с.
5. Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г. Економічний аналіз: Підручник / За ред. проф. А.Г. Загороднього. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 487 с.
6. Ключник О. С. Вдосконалення комплексної оцінки фінансового стану підприємства / О. С. Ключник, О. В. Кондратюк // Науковий вісник Рівненського інституту ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» – 2010. – № 1. – С. 120-127.

7. Мних Є.В. Економічний аналіз / Є. В. Мних: Підручник: Вид. 2-ге, перероб. та доп. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 472 с.

8. Олексів І.Б. Проблеми аналізу та оцінки фінансового стану підприємства / І.Б. Олексів, Р.В. Фещур // Журнал «Економічний вісник», Випуск 68, м. Київ – 2011. – № 4. – С. 256-263.

Наталія Петровна Воробева,

к.э.н., доцент, Национальная академия руководящих кадров культуры и искусств,
ул. Лаврская, 9, г. Киев, 01015, Украина
fujete103@gmail.com

Роман Олегович Музыченко,

студент 5 курса, Национальная академия руководящих кадров культуры и искусств,
ул. Лаврская, 9, г. Киев, 01015, Украина
muzychenko.r@yandex.ua

**Анализ финансового состояния предприятия:
сущность и необходимость**

Аннотация. В статье исследована сущность и необходимость анализа финансового состояния предприятий в современных условиях. Обоснованы основные методические подходы к его осуществлению, их преимущества и недостатки, а также определены особенности применения каждого из них в соответствии со спецификой предприятия и показателей его деятельности.

Ключевые слова: финансовое состояние, оценка финансового состояния, финансовая устойчивость, платежеспособность.

Nataliia Vorobyova ,

candidate of economic sciences,
associate professor of public administration and human sciences
National Academy of Managerial staff of Culture and Arts
st. Lavrska, 9, Kyiv 01015, Ukraine

Roman Muzychenko

student of the V-th course Department of Public Administration and Human Sciences, National Academy of Managerial staff of Culture and Arts,
str. Lavrska, 9, Kyiv 01015, Ukraine
muzychenko.r@yandex.ua

Analysis of financial condition: the nature and necessity

Abstract. This article explores the nature and the need to analyze the financial condition in the modern world. The basic methodological approaches to its implementation, its strengths and weaknesses, and peculiarities of application of each specific enterprise and performance of its activities.

Keywords: financial position, financial condition assessment, financial stability, solvency.

Стаття до редакції журналу надійшла: 19.12.2017 р.